

Helse- og omsorgsdepartementet, Att.: Seniorrådgiver Marianne Sælen
Helsedirektoratet, Att.: Seniorrådgiver Ingeborg Hagerup-Jenssen

Asker, 13. februar 2021

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AV EGNETHET VED ASSISTERT BEFRUKTNING

Det vises til innsyn hos Helse- og omsorgsdepartementet og Helsedirektoratet med formål å forstå innhold, prosess og status for retningslinjer for vurdering av egnethet ved assistert befruktning.

Helse og omsorgsdepartementet har i brev 2. september 2020, pkt. 2.2, gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utarbeide utkast til retningslinjer for vurdering av egnethet ved assistert befruktning.

Forslag til retningslinjer skal foreligge innen 1. mars 2021.

Helsedirektoratet har nedsatt en arbeidsgruppe og en referansegruppe til arbeidet. Det anmodes om at dette brevet blir gjort kjent for deltagerne i arbeidsgruppen og referansegruppen.

Helsedirektoratet har gitt innsyn i mandatet til referansegruppen. Anmodning om innsyn i mandatet til arbeidsgruppen er besvart med et udatert notat hvor mandatet er å «*utarbeide et utkast til retningslinjer som nevnt ovenfor*». Følgende tekst er nevnt «*ovenfor*» i notatet:

OVERSKRIFT: *Arbeidsgruppe og referansegruppe – oppdrag fra HOD om å utarbeide utkast til retningslinjer for vurdering av egnethet for pas som søker assistert befruktning. Frist 1. mars 2020*

TEKST: *Helsedepartementet har i Prop. 34 L (2019-2020) om endringer i bioteknologiloven m.v. foreslått at det gis sentrale føringer for vurdering av egnethet hos par som søker om assistert befruktning:*

RAMMETEKST: *Departementet viderefører forslaget om at det gis sentrale føringer for hvordan vurdering av egnethet hos par som søker assistert befruktning skal utføres. Dette både av hensyn til det framtidige barnet, til likebehandling og forutsigbarhet for par som søker assistert befruktning, og av hensyn til helsepersonell som skal foreta en slik vurdering. Det er viktig at barnet får foreldre som har omsorgsevne.*

Departementet vil gi Helsedirektoratet i oppdrag å utarbeide slike retningslinjer.

Departementet har merket seg bekymringen fra FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold om at behandlende lege legger egne forestillinger om hva som utgjør en god familie til grunn og ikke faglige kriterier. Departementet vil i den forbindelse understreke at legens vurdering kun skal legge vekt på relevante og ikke usaklige hensyn. Det vises i den forbindelse til skrankene som allerede ligger i Grunnloven § 98 mot usaklig og uforholdsmessig forskjellsbehandling og likestillings- og diskrimineringsloven §§ 6 og 9.

TEKST: *Helsedirektoratet har fått oppdrag å utarbeide utkast til slike retningslinjer.*

Mandatet til arbeidsgruppen begrunnet ytterligere anmodning om følgende innsyn:

1. *Den bekymringen som det refereres til i mandatet til arbeidsgruppen, i den form det er formulert og meddelt fra Helse- og omsorgsdepartementet til Helsedirektoratet*
2. *HOD v/ saksbehandler Marianne Sælen ga 9 februar 2021 innsyn til undertegnede i oppdragsbrev fra HOD til Hdir datert 2. september 2020. De merknadene som er referert ovenfor fra mandatet til arbeidsgruppen kan jeg ikke finne igjen i oppdragsbrevet fra HOD. Hvorfor er det tatt inn momenter i mandatet til arbeidsgruppen som ikke fremkommer av oppdragsbrevet fra HOD?*
3. *Jeg ber om et samlet og uttømmende innsyn i enhver merknad, føring og/eller tilleggs kommentar som HD eventuelt har mottatt fra HOD, med relevans for gjennomføring av oppdrag som er gitt ved oppdragsbrevet datert 2. september 2020 «Oppdrag knyttet til Stortingets vedtak vedrørende eggdonasjon, PGD, selvtester m.m. – tilleggsoppdrag nr. 50» - og som ikke fremgår av oppdragsbrevets ordlyd.*

Helsedirektoratet svarte følgende:

1. *Teksten du viser til er direkte sitat fra Prop 34 L (2019-2020), det er kapittel 7.6.1 som gjengis i sin helhet.*
2. *Det er denne Prop'en HOD viser til i oppdragsbrevet av 2. september 2020, og som er grunnlaget for at det ble gitt et oppdrag til Hdir. Derfor er den teksten sitert i mandatet.*
3. *Vi har ikke mottatt noen merknader eller føringer fra HOD knyttet til utarbeidelse av utkast til retningslinjer for egnethet utover det som følger av Prop 34 L (2019-2020) samt oppdragsbrevet.*

Svaret foranlediget ytterligere spørsmål, bl.a. om hvorfor deler av høringssvar fra FRI til et tidligere utkast til lovforslag fra 2019 var tatt inn i mandatet til arbeidsgruppen, og om mandatets henvisning til FRI skal forstås som en føring for arbeidsgruppens kommende anbefalinger. Hdir svarte:

I den korte oversikten vi sendte ut til arbeids- og referansegruppen der vi omtaler bakgrunnen for dette oppdraget, hvem som deltar i arbeidet samt mandatet for de to gruppene var det naturlig å innlede med å sitere i sin helhet det kapitlet i Prop 34L (2019-2020) som har tittelen "Retningslinjer for vurdering av egnethet ved assistert befruktning". Dette også fordi departementet i sitt oppdragsbrev gjennomgående viser til denne Prop'en. Sitatet er for øvrig ikke direkte tatt inn i noen av mandatene.

KOMMENTAR

1. Slik oppdraget til arbeidsgruppen er formulert, så gis det mandat til «å utarbeide et utkast til retningslinjer som nevnt ovenfor». Bekymring fra FRI og departementets kommentar utgjør en viktig del av den aktuelle teksten ovenfor og kan derfor oppfattes som del av mandatet.
2. I teksten «ovenfor» som mandatet henviser til er det også vist til at Helsedepartementet i Prop. 34 L (2019-2020) har foreslått at det gis sentrale føringer for vurdering av egnethet hos par som søker om assistert befruktning. Dette formulert med et etterfølgende kolon som kan gi inntrykk av etterfølgende tekst som uttrykker bekymring fra FRI skal definere mandatet.

3. I proposisjonen er departementets merknader til FRI gitt som bekreftelse på at bekymringen er notert. Selv om teksten gir oppmerksomhet til det FRI kommenterer, så gis det ingen føring med henvisning til FRI i oppdraget datert 2. september 2020 for de endelige retningslinjene.
4. Henvisningen i Prop. 34 L til «sentrale føringer» peker til Helse- og omsorgskomiteens innstilling 273 S (2017 – 2018) i forbindelse med evaluering av bioteknologiloven. Dette var et tidligere stadium i prosessen mot lovvedtak om endringer i bioteknologiloven. Se innstillingens side 9, øverst i venstre spalte. Innstillingen har ingen henvisninger til FRI

Innst. 273 S (2017 – 2018) fra helse- og omsorgskomiteen om evaluering av bioteknologiloven

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2017-2018/inns-201718-273s.pdf>

5. De bekymringene fra FRI som mandatet viser til er løstrevet fra det opprinnelige høringsvaret i en høring til et tidligere lovforslag fra 2019. I høringsvaret ytrer FRI synspunkter på assistert befruktning som forutsetter grunnleggende samfunnsendringer i forståelsen av hva som etablerer foreldreskap. Bekymringen retter seg mot at lovforslaget behandler foreldreskap ulikt hvis foreldrene trenger assistanse i befrukningsprosessen, og forutsetter altså en familieforståelse som skiller seg grunnleggende fra dagens samfunn, lovgivning og konvensjoner. Dette tatt i betraktning av at forståelsen av familie og foreldreskap har vært i, og er i, omfattende endringer, men ikke i nærheten av slik utstrekning som FRI ønsker.

Dette er vesentlige presiseringer, fordi den forståelsen FRI har av familie og foreldreskap ikke kan definere bioteknologilovens retningslinjer for egnethet ved assistert befruktning.

Da må det eventuelt først finne sted altomfattende endringer i konvensjoner om menneskerettighetene, barnekonvensjonen og norsk lovgivning:

Vi definerer familie forskjellig. Noen definerer familie som den biologiske, som den «valgte» familien og andre definerer det ut ifra samlivsform og sivil status. FRI mener at det er selve relasjonene som først og fremst definerer en familie, og familie som begrep er dynamisk og skal ikke defineres av andres forståelse av hva en familie er eller hva en familie skal bestå av.

Fra arbeidsprogrammet for Foreningen FRI, 2020 – 2022

<https://www.foreningenfri.no/om-oss/fri-mener/arbeidsprogram-2020-2022/>

6. Mandatet til arbeidsgruppen gir det feilaktige inntrykket at FRI har en generell bekymring for leger med personlige forestillinger. Departementet korrigerer ikke denne misforståelsen, men bekrefter den indirekte ved å vise til de krav som påhviler en lege.

FRI uttaler ingen generell bekymring for legers subjektive og private forståelse av hva som utgjør en god familie. Argumentet fra FRI er avgrenset til at legens mulighet til å innhente «relevant tausbelagt informasjon» uten klar spesifisering av hva som menes med «relevant» kan åpne for legens subjektive forståelse. Dette gir et annet meningsinnhold enn mandatet.

Høringsvar fra FRI 2. september 2019 til forslag om endringer i bioteknologiloven

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-forslag-til-endringer-i-bioteknologiloven/id2645292/?uid=7d86b0ab-cef9-4a11-8ef3-d58e92f01069>

7. Kommentarene fra FRI er et hørings svar til lovforslaget fra mai 2019, året før Prop. 34 L som ble behandlet i Stortinget i 2020. Det er uryddig at kommentarer rettet mot lovprosess, da lovens skulle utformes og før proposisjon forelå, kommer tilbake og kan oppfattes som en føring på arbeidsgruppens forslag til retningslinjer, lenge etter at den endelige loven er vedtatt.

Helse og omsorgskomiteens innstilling til Prop. 34 L. (2019 – 2020) og Stortingets vedtak av Endringer i bioteknologiloven, herunder vedr vurdering av søkeres egnethet ved assistert befruktning, har ingen henvisning til noen bekymring fra FRI:

Fra Stortingets behandling av Prop. 34 L (2019 – 2020) om endringer i bioteknologiloven m/ innstilling

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=77395>

8. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2019-2020/inns-201920-296/>

9. Barnelovutvalget la i desember 2020 frem NOU 2020:14 «Ny barnelov – Til barnets beste». Utvalget vil gjøre lovens ordlyd kjønnsnøytral. Dette har funnet støtte hos Foreningen FRI.

For å avverge at denne type synspunkter, feilaktig og uten hjemmel, kan bli oppfattet som føring om å legge særlig vekt på Foreningen FRI ved utarbeidelse av de kommende retningslinjene for egnethet ved assistert befruktning, så minner vi om at lov om endring av juridisk kjønn § 6 presiserer at fødselskjønnet skal legges til grunn dersom det er nødvendig for å etablere foreldreskap og foreldreansvar etter barneloven. I tilfelle arbeidsgruppen kan ha kommet til å misforstå sitt mandat dithen at FRI skal legge føringer på anbefalte retningslinjer, så understrekes det assistert befruktning etter vår forståelse er så tett knyttet til fastsettelse av foreldreskap, og foreldreansvar, at presiseringen i lov om endring av juridisk kjønn § 6 også må gjelde for assistert befruktning og retningslinjene om egnethet. I situasjoner hvor juridisk kjønn ikke er sammenfallende med fødselskjønnet så må fødselskjønnet legges til grunn.

Barnelovutvalgets utredning, NOU 2014: 14

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-14/id2788399/>

Lov om endring av juridisk kjønn

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-46/§6>

Med vennlig hilsen
VERDIALLIANSEN

Jan Harsem, daglig leder

VEDLEGG:

- Oppdrag datert 2. september 2020 fra HOD til Hdir, mottatt 09. februar 2021
- Oppdrag, mandat og deltagere i arbeids- og referansegruppe, mottatt 11. februar 2021

KOPI:

- Til allmennlegeforeningen
- Norges Kristelige legeforening

VERDIALLIANSEN

Nettverk for menneskerettigheter og kristne verdier

ORG.NR.: 913 714 547

POST: Postboks 23 • 1371 Asker • Norge

WEB: www.verdialliansen.no (kommer) / FACEBOOK: <https://www.facebook.com/verdialliansen>

EPOST: post@verdialliansen.no / TLF.: 95 77 11 99